

LİTERATÜR TARAMASI DIGIFOLK

Etkinlik 2.5

İçindekiler

Giriş	2
Yöntem	2
Soru 1: Halk masallarının tanımlayıcı özellikleri nelerdir?	3
Halk Masalları: Tanımlar ve İşlevler	3
Halk Masalları: İçerik vs. Bağlam	3
Halk Masalları: içerik açısından	4
Halk Masalları: bağlam açısından	5
Halk Masallarında Anlatıcı ve Anlatı Pratiği	5
Anlatıcı	5
Dinleyici ve durum	6
DigiFolk için Dahil Etme ve Hariç Tutma Kriterleri	7
Soru 2: Marjinal toplulukların tanımlayıcı özellikleri nelerdir?	8
Soru 3: Hikâyeler, gruplar arası daha uyumlu ilişkileri teşvik etmek için kullanılabilir mi?	8
Eğlendirerek Eğitim	9
Hikâye inşası/ üretimi:	10
Mevcut hikâyeleri yeniden yazmak	10
Baskın anlatıları bozan hikâyeler üretmek	10
Yapıcı hikâye anlatımı (Senehi, 2002)	10
Çatışma ortamlarında kültürel değişim (güvenli bir ortamda "Öteki" ile karşılaşma)	11
Halk masallarının özel durumu	11
Sundukları fırsatlar	12
Halk masallarının tehlikeleri	12
Mülkiyet sorunları	13
Günümüzde halk masalları: canlı ama farklı	14
DigiFolk için çıkarılan dersler	14
Kaynaklar	16

Giriş

DigiFolk, proje kapsamında yer alan şehirlerde (Lefkoşa, Belgrad, Ankara ve Groningen) yaşayan marjinalleşmiş gruplara ait halk hikâyelerini toplamayı, düzenlemeyi ve dijitalleştirmeyi, böylece bu

hikâyelerin herkes, özellikle de bu şehirlerin sakinleri için kolayca erişilebilir ve özgürce ulaşılabilir olmasını hedefliyor. Bu toplulukların kültürel ürünlerini toplayarak, düzenleyerek, dijitalleştirerek ve paylaşarak iki temel hedefe ulaşmayı amaçlıyoruz. Birincisi, araştırma bağlamlarımızda marjinalde kalan gruplara ses vermek ve böylece onların güçlenmesine katkıda bulunmaktır. İkinci hedefimiz ise, özellikle bu bölgelerdeki baskın gruplar başta olmak üzere diğer sosyal gruplara, bu toplulukların hikayelerini dinleyerek onları tanıma fırsatı sunmaktır. Projenin nihai hedefi, ortak insanlık fikrini yüceltirken, aynı zamanda toplumsal katılımı ve kültürel zenginliği teşvik etmektir.

İki hedeften ilkinde ulaşmak için yani marjinalleştirilmiş topluluklara ses vermek için, hikayelerin nasıl toplanacağı, düzenleneceği ve dijitalleştirileceği konusunda kendi metodolojimizi oluşturmaya yatırım yapıyoruz. Bu metodoloji, etnografik araştırmadaki en iyi uygulamalara dayanmakta, özellikle katılımcı yöntemlere dikkat etmekte ve mülkiyet ile kültürel sahiplenme gibi konulara özen göstermektedir. DigiFolk'un metodolojisi ayrı bir çıktı oluşturmaktadır. (etkinliğe bkz. 2.2).

İkinci hedefe ulaşmak için, yani baskın toplulukları daha az görünür toplulukların kültürel ürünlerine maruz bırakmak için, hikayelerin grupları birbirlerine maruz bırakmanın ne derece iyi bir yolunu oluşturduğunu, bu tür bir maruz kalmadan hangi gruplar arası faydaların sağlanabileceğini ve böyle bir çabanın temel tehlikelerinin neler olabileceğini belirlemek amacıyla bu literatür taramasını gerçekleştirdik. Ayrıca, bu projenin amaçları doğrultusunda (i) halk hikâyeleri ve (ii) marjinal topluluklar olarak kabul ettiğimiz kavramlar için sınır koşullarımızı, yani dahil etme ve hariç tutma kriterlerimizi literatürü kullanarak tanımlamayı gerekli gördük.

Bu çıktı ile literatüre dayalı olarak aşağıdaki dört temel soruya yanıtlar sunuyoruz:

- **Soru 1:** Halk hikayelerinin tanımlayıcı özellikleri nelerdir; ve DigiFolk projesinin amaçları için dahil etme ve hariç tutma kriterleri nelerdir?
- **Soru 2:** Marjinalleştirilmiş toplulukların tanımlayıcı özellikleri nelerdir; ve DigiFolk projesi için dahil etme ve hariç tutma kriterleri nelerdir?
- **Soru 3:** Hikayeler, gruplar arası daha uyumlu ilişkileri teşvik etmek için kullanılabilir mi? Halk hikayeleri özelinde bu sorunun yanıtı nedir ve DigiFolk projesi için temel dersler nelerdir?

Metodoloji

İlgili literatürü gözden geçirmek ve bu sorulara yanıt vermek için aşağıdaki anahtar kelimeler kullanılarak akademik literatür taraması yapılmıştır.

- **Genel Anahtar Kelimeler:** halk hikayeleri, sözlü hikaye anlatımı, toplumsal hikaye anlatımı, anlatı yapısı, anlatı yapı taşları
- **Anahtar Kelimeler Soru 1:** halk hikayeleri, kültürel anlatılar, anlatıcı, anlatı pratiği, anlatı becerileri, hikaye anlatma dinamikleri
- **Anahtar Kelimeler Soru 2:** marjinalleşme, marjinalleşmiş gruplar, marjinalleşmiş topluluklar
- **Anahtar Kelimeler Soru 3:** anlatı temelli müdahaleler, önyargı, sözlü hikâye anlatımı, eğlendirerek eğitim, çok kültürlülük, kültürlerarası yeterlik ve bunların hepsi 'halk hikayeleri' terimi ile birleştirilmiş olarak; tehlikeli hikâyeleri, tehlikeli halk hikâyeleri, kötü folklor

Soru 1: Halk hikayelerinin tanımlayıcı özellikleri nelerdir; ve DigiFolk projesinin amaçları için dahil etme ve hariç tutma kriterleri nelerdir?

Halk Hikayeleri: Tanımlar ve İşlevler

Kısaca, halk hikayeleri, halkın (toplumun) inançları, yaşamları ve günlük hayatları etrafında şekillenen veya bunlardan kaynaklanan, nesilden nesile (aslında sözlü gelenekle) aktarılan, bu halkın kültürel ve sosyal özellikleri hakkında anlatılar olarak tanımlanabilir. Bu aktarım yoluyla, gruplar genellikle hikayeler ve bunları paylaştıkları kişiler etrafında bir kimlik duygusu geliştirir; bu da paylaşılan bir hikayenin halk hikayesi haline gelmesinin yoludur.

Kültürel açıdan bakıldığında, dünya genelinde folklorun yaratıcılık ve derinlik açısından büyük bir zenginliği vardır. Halk hikayeleri türleri arasında, örneğin, epik şiirler, destanlar, methiyeler, ibretlik hikayeler, efsaneler, oyunlar ve daha fazlası yer alır (White, 1999). Birçok halk hikayesi ve günlük anlatılar, anlatıcıların uzun bir hikaye anlatarak izleyiciyi içine çektiği "hikâye örme" eylemiyle ilgilidir; her tür halk hikayesi bunu farklı yöntemlerle yapar (MacDonald ve diğerleri, 1999). Halk hikayeleri, büyük bir masal kisvesi altında anlatılan 'günlük' hikayeler olarak anlaşılmaktadır (MacDonald, 1999). Halk hikayesi türlerine ve amaçlarına dair bazı ilgili örnekler şunlardır:

- Yazılı dili olmayan kültürlerde, dili ve kültürel kimliği korumak amacıyla kültürü ve mirası aktarmak için kullanılan hikayeler
 - Örneğin, Avustralya'daki Nallawill'de halk hikayeleri Nallawi halkının kültürü, mirası ve bilgisinin hatırlamanın ana hatırası olarak işlev görür (Azuonye, 1999).
- Çocuklara (ve bazen yetişkinlere de) normları, yapıyı, değerleri ve ahlaki aktarmak için kullanılan hikayeler
 - Örneğin, Alman masal geleneği, 'Grimm Masalları' gibi (Neumann, 1999).
- Ana işlevi mirası aktarmak olan, halk hikayesi unsurları eklenmiş hikayeler
 - Örneğin, Troubadourlar, topluluk köylerindeki yaşlılar (Sokoli, 1999).
- Ezilenlerin hikayeleri ve folkloru, eğlenceyi amaçlayan ama aynı zamanda olayları ve dünyayı birlikte, bir bütünlük içinde işlemeyi amaçlayan hikayelerdir. Bunlar genellikle yas hikayeleri olabilir.
 - Örneğin, askeri yönetim altında Şinto folklorunun yükselişi, Franco döneminde baskı altındaki topluluklarda geleneksel folkloru kaynağa sağlamak için (Anderson, 1999; Valentine & Valentine, 1998).

Bir yan not olarak, kişisel anlatılar genellikle halk hikayelerinden dışlanmış olsa da, bu perspektif son yıllarda değişmeye başlamıştır. Kişisel anlatılara metinlerarası ve kişilerarası mercekten bakılmaya başlanmış, bu anlatıların paylaşılmasının kültürel önemi vurgulanmıştır. Her ne kadar tüm kişisel anlatılar halk hikayesi olmasa da, birçok kişisel anlatı grubun kimliklerini şekillendirmeye devam eder ve yeterince tekrarlanırsa zamanla masalın kendisi haline gelebilir (Falconi & Graber, 2019).

Halk Hikayeleri: İçerik vs. Bağlam

Falconi ve Graber, "Hikaye Anlatımı ve Anlatı Uygulamalarına Etnografik Yaklaşımlar" (2019) başlıklı makalelerinde, halk hikayelerinin incelenmesinde geleneksel ve daha güncel yaklaşımlar arasında

önemli bir ayırım yapmaktadır. Geleneksel yaklaşımlar hikayenin içeriğini daha klasik ve edebi bir şekilde araştırırken, yeni yaklaşımlar hikayelerin etrafındaki bağlamı ve hikaye anlatımının gerçekleştiği anlatı olaylarının yönlerini araştırmaktadır.

Bu nedenle, araştırmayı halk hikayelerinin içerik olarak mı yoksa bağlam olarak mı incelenebileceği şeklinde ikiye ayırıyoruz. Diğer bir deyişle, halk hikayeleri hem hikayenin kendisinden hem de anlatım eyleminden oluşur. Bu ikisi birbiriyle doğrudan bağlantılıdır ve çoğu zaman birbirlerini etkileyerek halk hikayesini sürekli olarak 'canlı' tutarlar. Bu bağlamda, hikayenin içeriği 'fikir' olabilirken, anlatı olayı deneyimi oluşturur ve bu, hikayenin aktarılmasında temel bir rol oynar. Hikayeler nesiller boyunca anlatıldıkça, yalnızca hikayenin kendisinde değil, aynı zamanda onun yorumlanmasında ve anlatımında da değişiklikler meydana gelir.

Halk Hikayeleri: içerik açısından

İçerik, hikayenin içeriğini ifade eder. Anlatı analizinde, halk hikayeleri de dahil olmak üzere tüm hikayeler, bir hikaye oluşturmak için aynı anlatı unsurlarını kullanır. Bu anlatı unsurlarının tamamı, tutarlı bir hikaye oluşturmak için birbiriyle mantıksal olarak uyumlu olmalıdır. Bu temel özellikler şunları içerir: olay örgüsü, karakterler, mekan, anlatım tarzı ve anlatıcı; bunlar aşağıda daha ayrıntılı olarak sunulmaktadır.

- **Mekan:** Halk hikayelerinin mekanları genellikle halkın kültürel referansları içinde gerçekleşir. Mekan sadece hikayenin coğrafi konumunu değil, aynı zamanda hikayenin zaman dilimini ve hikayeden çıkarılması gereken örtük çıkarımları da ifade eder (örneğin, Olimpos Dağı'nda geçen bir hikayede tanrıların varlığının beklenmesi gibi).
- **Olay Örgüsü:** Halk hikayelerinin olay örgüleri, ya da diğer adıyla anlatıları, hikaye anlatma gelenekleri arasında büyük farklılıklar gösterir. Bununla birlikte, hepsi olmasa da çoğu hikaye bir giriş, olayların gelişimi, bir doruk noktası ve nihayetinde bir çözüm içerir. Halk hikayesinin türüne ve amacına bağlı olarak, olay örgüsüne farklı unsurlar dahil edilir. Belirtilmelidir ki, halk hikayeleri genellikle doğrudan bir ahlak dersi vermez, bunun yerine hikayenin gerçeklerini ortaya koyar ve izleyiciyi kendi sonuçlarını çıkarmaya teşvik eder. Olay örgüsünün tipik temaları arasında iyilik ve kötülük çatışması, yetişkinliğe geçiş, doğanın açıklamaları ve eğlence için anlatılan hikayeler bulunur.
- **Karakterler:** Hikayelerde karakterler, genellikle yaptıkları seçimler ve tepkileriyle hikayeyi ileriye taşır. Halk hikayelerinde karakterler, genellikle hikayenin kültürüyle ilgili sembolik anlamlar taşır. Halk hikayeleri genellikle konuşan hayvanlar (genellikle masalarda görülen) ya da cadılar ve benzeri varlıklar gibi büyülü ve fantastik unsurları içerir. Ayrıca halk hikayeleri, çevrenin kişileştirilmesini, geçmişteki kişilerin kanonlaştırılmasını ve diğer araçları kullanarak hem tanınabilir hem de günümüz dünyasından farklı bir dünya yaratırlar.
- **Tarz:** Tarz, bir hikayenin nasıl anlatıldığı/yazıldığı/sunulduğunu en iyi şekilde tanımlar. Anlatıcının bakış açısını, hikayenin tonunu, duyguları iletmek için kullanılan belirli dil özelliklerini (örneğin, geri çağırımlar, belirli sesler, ikna edici dil, vb.) ve hikaye anlatıcısının hikayeyi nasıl somutlaştırdığını etkileyen diğer birçok faktörü içerir. Halk hikayeleri genellikle hem izleyiciye inançsızlıklarını askıya almaları gerektiğini öneren hem de aynı zamanda izleyicinin "gündelik hayatına" hitap eden; tanıyıp özdeşleşebilecekleri bir tarza sahiptir. Burada, mecazlar ve aliterasyonlar gibi edebi araçların kullanımı, izleyicinin ilgisini sürdürmek için önemlidir. Ayrıca, performansla bağlı olarak, hikayeyi canlandırmak için müzik, şarkı,

kuklalar, gölgeler ve daha fazlası gibi çeşitli araçlar kullanılabilir. Bu araçların kullanımı da halkın kültürel mirasının bir parçasıdır ve hikaye anlatımının yaratıcılığının yanı sıra bu masalları gerçekleştirmek için gereken teknik ve becerileri de örneklemektedir. Halk hikayelerindeki bu çok yönlülük 'halk yaratıcılığı' olarak da adlandırılmaktadır (Sokoli, 1999).

- **Anlatıcı:** Halk hikayeleri, sözlü gelenekten ortaya çıkmaları ve çoğu zaman nadiren yazılı hale getirilmeleri ve zamanla değişimleri bakımından benzersizdir. Bu nedenle, hikaye anlatıcıları hikayelerin başlıca koruyucuları olup, onların yayılmasından sorumludur. Halk hikayelerinde anlatıcılar genellikle, halk hikayesini sunarken izleyiciyle aktif bir şekilde etkileşim kuran hikaye anlatıcılarıdır. Bu nedenle, anlatıcıyı hikayeyi anlatmanın anahtar bir unsuru olarak dahil etmek önemlidir; çünkü onlar, grubun kimliğiyle birlikte halk hikayesini aktarmada aktif bir rol oynar (Ochs ve Capps, 1996). Anlatıcı, halk hikayelerindeki anlatı pratiğinin analizi ile birlikte ileride derinlemesine incelenecektir.

Halk Hikayeleri: bağlam açısından

Halk hikâyeleri, özellikle hikâyenin anlatıldığı sosyal ve kültürel özellikler tarafından belirlenir. Aslen sözlü gelenekten doğan hikayelerin bir topluluk içinde paylaşılması da halk hikayelerinde sosyal bir boyut kazandırır. Halk hikayesi anlatımı sırasında, halk hikayesi ve sunumu, grubun kültürel normlarına göre özellikle dinleyicilere göre uyarlanır. Çoğu zaman, nesiller boyu aktarılan bir hikayeyi bir araya gelip dinleme eylemi, masal dinleyicileri ve anlatıcıları için bir grup kimliğinin yaratılması ile sonuçlanacaktır.

Bu nedenle hikaye anlatımı, anlatıldığı dönemdeki insanların tarihsel, kültürel ve sosyal bağlarından etkilenir. Halk hikayeleri genellikle halkın tarihsel koşullarından kaynaklanabilir ve genellikle insanlar ve çevrelerindeki dünya değiştiğinde bu değişimle birlikte dönüşür. Bu nedenle, halk hikayelerine, hikayenin anlatılmasına yol açan koşulları gözlemleyerek çağdaş terimlerle de bakılmalıdır.

Bununla birlikte, halk hikayelerinin daha ilginç bir yönü, onların oluşturulduğu sosyal bağlamdır ve bu da özellikle hikaye anlatma sanatıyla ilgilidir. Hikayenin anlatımı sadece masalın kültürel özelliklerine bağlı değildir, aynı zamanda anlatıcının ve dinleyicinin halk masalı etrafında nasıl bir deneyim yarattığına da bağlıdır, bu da hikayenin temsilini ve yorumunu değiştirebilir (MacDonald et al., Our Stories Are Not Just for Entertainment: Lives and Stories Among the Travelling People of Scotland 1999).

Halk Hikayelerinde Anlatıcı ve Anlatı Pratiği

Daha önce de vurgulandığı gibi, halk hikayeleri ile diğer hikaye türleri arasındaki temel farkın, halk hikayelerinin “yaşayan” yönü olduğu düşünülmektedir. Halk hikayeleri zaman içinde geliştikçe ve anlatıcıları ve dinleyicileri ile birlikte geliştikçe “canlı” hale gelirler. Bu nedenle, hikaye 'fikir' olsa da, anlatı olayı deneyimi yaratır. Anlatı olayı anlatıcı ve dinleyici/izleyicilerden oluşur ve olayın sosyal, kültürel ve tarihsel bağlamında gerçekleşir. Bu olay sırasında anlatıcı, hikayeden ve onun anlatılmasından sorumlu kişi olarak, hikayenin özünü aktaran ve dinleyicileri bir araya getiren bir deneyim yaratmak için becerilerini kullanmalıdır. Bu bölümde bu iki taraf incelenecektir: anlatıcı ve dinleyici

Anlatıcı

Anlatıcılar, anlatı performansı uygulamasında kilit bir role sahiptir. Halk hikayelerine hayat vererek, hikayeye kısmen hikayenin kendisinden bağımsız olan karmaşık bir boyut katarlar. Burada, anlatıcının farklı yönlerinin yanı sıra anlatıcı, dinleyici ve durum arasındaki ilişkinin halk masallarının yaratılması ve paylaşılmasında nasıl kilit bir rol oynadığına bakacağız. Anlatıcı ile izleyici arasındaki etkileşim, hikayenin "anlam oluşturma sürecine" katkıda bulunan bir olay yaratır (Falconi & Graber, 2019).

Anlatıcı hikayeye başkanlık eder, izleyiciler için gerçekleri ortaya koyar, herkesin dikkatini korumaktan sorumludur ve hikayenin biçimine kendi kişisel ve kültürel yorumlarını ekler. Her anlatıcı ve anlatım tarzı aynı zamanda sosyodemografik, dini ve hatta cinsiyet farklılıklarına da tabidir. Örneğin, İbrahim Muhawi, Filistin hikaye anlatma geleneğinde halk hikayelerinin "kadınlar için", efsanelerin ise "erkekler için" olduğunu belirtir; burada dini ve sosyal normlar, anlatılan hikayeye farklı anlamlar ve önemler kazandırır (Muhawi, 1999). Dahası, anlatıcı çoğu zaman bir hikayenin kültürel sorumluluğunu da üstlenir. Dahası, anlatıcının bireysel deneyimleri de hikayenin anlatımında ortaya çıkabilir, hikayenin belirli kısımlarına daha fazla vurgu yapabilir veya izleyiciyle özel bir şekilde iletişim kurabilir. Hikaye anlatma sanatı, sadece bir hikaye anlatabilmekten farklıdır. Hikâye anlatıcılığı, özellikle de daha üst düzey hikâye anlatıcılığı biçimleri, dinleyicilerin ilgisini çekmek ve onları hikâyenin içine çekmek için anlatıcının yaratıcılığını ve becerisini kullanan, edinilmiş bir dizi beceridir. Belirli bir halk masalını anlatmak için gereken beceriler, kültürler arasında ve hatta aynı kültürler içinde büyük farklılıklar gösterecektir (Falconi & Graber, 2019). Sunulan hikayenin türüne ve etkinliğinin özelliğine bağlı olarak farklı etkinliklerde farklı anlatıcılar ve dinleyiciler beklenebilir.

İyi bir anlatıcıyı niteleyen özellikler, dünya çapında kültür ve sanata göre değişir. Bununla birlikte, çoğu iyi anlatıcı: (i) dinleyicilerin dikkatini çekmeyi başarır (MacDonald et al., Professional Storytelling in West Sumatra 1999); (ii) dinleyicilerde duygusal ya da fiziksel tepkiler uyandırır (örneğin kahkaha, geri çağırma, soluk soluğa kalma, vb.); (iii) hikayeye bir ritim ve akış kazandırarak dinleyicilerin ilgisini daha da çekecek şekilde 'avlu döndürme' performansı sergilerler; (iv) sanatın kendisiyle ilgili özel yeteneklere sahiptirler. Örneğin, P'ansori Kore sanatında halk hikayeleri geleneksel Kore şarkılarıyla anlatılır. Bu sanat için iyi bir anlatım, anlatının içeriğine, icracının varlığına, dramatik jestlerine ve ses eğitimine ('tugum') bağlıdır. Ses eğitimi, doğanın içerisine girmeyi ve doğadaki sesleri taklit ederek şarkılarına çevirmeyi içerebilir (Chan, P'ansori, the Ancient Korean Art of Storytelling 1999); (v) hikayeyi bilirler, çoğu zaman ezbere bilirler ve hikayeyi birçok kez anlatmışlardır. Genellikle, etkili bir anlatıcının hikayenin kendisiyle kültürel bağları vardır; (vi) hikâyeyi sürdürürler (Braid, 1999); hikâyeyi gelecek nesillere aktarma ve sürdürme sorumluluğunu üstlenirler.

Son olarak, antropolog Charles Briggs anlatıcıların önemini ve zorluklarını şöyle tanımlar: "Sanatçının karşı karşıya olduğu yorumlayıcı görev bu nedenle iki yönlüdür - hem hayali alanı hem de algılayanın kendi dünyasını yorumlamak ... Yetenekli sanatçı üslup araçlarını öyle bir şekilde kullanır ki, performansın biçimi ve içeriği sanatçının bu iki dünyanın, hayali ve gerçek, birbirine nasıl bağlı olduğuna dair görüşünü yansıtır (as cited in Falconi et al., 2019 p.8).

Dinleyici ve Durum

Anlatıcının karşısında dinleyici durur. Halk hikayelerinin özünün bir kısmı anlatıcı ve dinleyici arasındaki etkileşimde ortaya çıkar, çünkü ikisi arasındaki etkileşim, o özel durumda, hikayenin deneyimini yaratır. Durum derken, masalın amacını ve anlamını anlamaya yardımcı olan, masal

anlatıcılarının ve dinleyicilerinin mikro ve makro kültürel bağlamına atıfta bulunuyoruz (örneğin, baskı altında gizlice anlatılan masallar ile bir yaşlı tarafından büyük bir törende anlatılan masallar).

Bu deneyim sırasında her iki tarafın da (dinleyiciler ve hikâye anlatıcıları) birbirlerinden beklentileri vardır. Bu beklentiler duruma, anlatıcının statüsüne ve kimliğine, dinleyenin kim olduğuna ve hikayenin amacına göre şekillenir. Örneğin, anlatıcının dinleyicilerden bir beklentisi, bir işareten sonra sözlü geri bildirimdir (Sturm, 1999). Geri bildirim, dinleyicilerden devam etme teşviki, anlatıcıya sorular, anlaşmazlıklar veya aktif katılım şeklinde olabilir.

Dinleyiciler ve anlatıcı arasındaki dinamik değiştiğinde (örneğin, anlatıcıyı ve hikayeyi zaten bilen eski dinleyicilerin arasına yeni dinleyiciler katıldığında) dinleyiciler ve anlatıcı arasındaki etkileşimler de değişir. Bizim (dış araştırmacılar olarak) varlığımız anlatıcının hikayeyi anlatma şeklini, dinleyicilerin tepkilerini ve genel olarak tüm deneyimi değiştirebileceğinden bunu anlamak da çok önemlidir.

Yine, hikayeye ve dinleyicilere bağlı olarak, performans büyük ölçüde değişecektir. Daha da ötesi, hikâye anlatıcısına bağlı olarak (örneğin, bazı hikaye anlatıcıları güler yüzlü ve neşeli, bazıları ise asık suratlı ve ciddidir), halk hikayeleri farklı anlamlar kazanacak ve yorumunu değiştirebilecektir.

Anlatı unsurları genellikle hikayenin formatı ve amacı ile bağlantılıdır. Her formatın, hikayeye katılanlar tarafından ortak olarak anlaşılacak 'önceden belirlenmiş' kuralları vardır (Falconi vd., 2019). Örneğin, masallar, kişisel anlatılar, interaktif anlatılar, düzyazı, şiir ve daha fazlası, hikayede ne beklendiğine dair örtük bir anlayışa sahiptir. Bunlar, etkinlik boyunca her iki tarafa da rehberlik eder.

DigiFolk için dahil ve hariç tutma kriterleri

Yukarıdakiler göz önüne alındığında, DigiFolk projesi kapsamında halk hikayesi olarak kabul edilme kriterlerini karşıladığını düşündüğümüz hikayeler için aşağıdaki dahil etme ve hariç tutma kriterleri bulunmaktadır:

Projeye dahil edilen hikayeler şunlardır:

- i. ya topluluk düzeyinde (makro düzey) ya da aile haneleri gibi alt gruplarda (mikro düzey) bir grup ('halk') içinde paylaşılır; ve
- ii. yazılı olarak mevcut olsalar bile ilke olarak sözlü olarak anlatılırlar; ve
- iii. 'halk' hakkında en azından bazı bilgiler içerir; ve
- iv. peri masalları, efsaneler, fabllar ve halk masallarının diğer alt kategorileri altında yer alır ve
- v. yaşadıkları toplumsal bağlamlarda marjinalleştirilmiş bir 'halk' içinde paylaşılır. Marjinalleştirilmiş topluluk olarak düşündüğümüz şey Soru 2 altında tanımlanmıştır.

Proje kapsamı dışında tutulan hikayeler şunlardır:

- i. herhangi bir düzeyde (makro ve mikro) bir grup (halk) içinde paylaşılmayanlar veya
- ii. resmi olarak belgelendirilmiş; yaygın olarak erişilebilen herhangi bir ortamda yayınlanmış olarak bulunabilenler; veya
- iii. 'halk' hakkında hiçbir bilgi içermeyen kişisel anekdotlar oluşturanlar; veya
- iv. Bunlar, ötekileştirme deneyimi yaşamış bir 'halk' arasında paylaşılmamaktadır.

Soru 2: Marjinalleştirilmiş toplulukların tanımlayıcı özellikleri nelerdir; ve DigiFolk projesi için dahil etme ve hariç tutma kriterleri nelerdir?

Marjinalleştirilmiş topluluklar, tarihsel olarak katılımdan dışlanmış olan ve sivil katılımın önünde başka engellerle karşılaşmaya devam eden topluluklardır. Savunmasız, ezilen, yeterince temsil edilmeyen veya yeterince sayılmayan olarak da adlandırılan marjinalleştirilmiş topluluklar arasında farklı ırklardan, etnik kökenlerden insanlar, düşük gelirli topluluklar, evsizler, LGBTQI+ ve engelliler yer alabilir (Brutschy & Zachary, 2014).

Yukarıdaki tanım göz önüne alındığında, bu projenin amaçları doğrultusunda marjinalleştirilmiş topluluklar olarak kabul ettiğimiz sınır koşulları bunlardır.

Projeye dahil olanlar:

- i. Kırılgan, ezilen, yeterince temsil edilmeyen veya yeterince sayılmayan ve tarihsel olarak katılımdan dışlanmış ya da yaşadıkları sivil bağlamlarda sivil katılımın önünde başka engellerle karşılaşan topluluklar; ve
- (ii) Soru 1'de tanımlandığı şekliyle geleneklerini, değerlerini, dünya görüşlerini, adetlerini, halk bilgeliğini, hikayeler (halk hikayeleri) aracılığıyla paylaştıkları ve aktardıkları sözlü hikaye anlatımı uygulamalarına katılmışlardır.

Hariç tutulanlar:

- (i) parçası oldukları sivil bağlamlarda herhangi bir dışlanma yaşamamış topluluklar; veya
- (ii) Soru 1'de tanımlandığı gibi 'halk' hakkındaki hikayeleri aktarmakla meşgul olmayan topluluklardır.

Bazı sorular hala ortada duruyor (i) yeni bir toplumsal bağlam için tarihi olarak marjinalleştirilmemiş etnik, ırksal veya dini azınlıklar (örneğin mülteciler, sığınmacılar) ne olacak? (ii) sistematik veya kasıtlı olarak marjinalleştirilmemiş, daha ziyade gözden uzak ve sessiz olanlar (örneğin Groningen'deki Latinler)? Bu vakaları aşağıdan yukarıya ve vaka bazında ele almaya karar verdik. Prensipte olarak, gözlerden uzak kalan herhangi bir topluluk, kasıtlı olarak marjinalize edilen topluluklarla aynı psikolojik kadere maruz kalabilir. Önyargı, cehaletin bir sonucu olabileceği gibi, düşmanca gruplar arası ilişkilerin de bir sonucu olabilir.

Soru 3: Hikayeler gruplar arası ilişkileri daha uyumlu hale getirmek için kullanılabilir mi? Halk hikayelerinin özel durumu. DigiFolk için çıkarılacak mesajlar

Hikayeler çok sayıda avantaja sahiptir. Birçok konu hakkında, hassas konular da dahil olmak üzere, farkındalığı artırmanın bir yolunu oluşturabilirler. Bireylere, örneğin bir dış grubun üyesi ile yüz yüze karşılaşma gibi zor karşılaşmalarda yollarını bulmalarına yardımcı olacak davranışsal senaryolar sunarlar. Ayrıca insanların farklı bir gerçeklik hayal etmelerine yardımcı olurlar (Bruner, 1991; Greitemeyer, 2011) Farklı bakış açılarıyla düşünmeyi ve etkileşimi teşvik ederler (Bilali & Vollhardt, 2013). Son olarak, özellikle kurgusal anlatılar gerçek dünya deneyimini simüle ederek savaş gibi zor durumları risk ve travma olmadan keşfetme fırsatı sağlayabilir (Mar & Oatley, 2008).

Yukarıdaki olanaklar göz önüne alındığında, hikayelerin ve hikaye anlatımının önyargıları azaltmak ve başkalarına karşı daha açık olmayı teşvik etmek, çok kültürlü fikirleri desteklemek, daha yüksek kültürlerarası yetkinlik geliştirmek ve hatta çatışma çözümüne katkıda bulunmak için kullanılabilen birçok yol vardır. Tüm bunlar projemizin kapsamına uygun sonuçlardır. Hikayelerin daha olumlu gruplar arası ilişkileri teşvik etmek için kullanıldığı iki ana yol belirledik; bunlardan ilki eğlendirerek eğitim, ikincisi ise hikaye inşası/üretimi. Bunların her birini daha sonra ayrıntılı olarak sunacağız ve mümkün olduğunca halk hikayelerine özel bir vurgu yaparak, hem olanaklarını hem de içerdikleri tehlikeleri vurgulayan benzersiz bir hikaye örneği olarak sunacağız. Bu bölümü, DigiFolk'un bu önceki girişimleri nasıl geliştirebileceği ve zayıflıklarından neler öğrenebileceği ile sonlandırıyoruz.

Eğlendirerek eğitim

Eğlendirerek eğitim, eğlencenin (örneğin hikayelerin) eğitim amaçlı kullanılması anlamına gelir. İlkokul eğitiminde, çocuklara farklı kültürleri tanıtarak ya da bu kültürlerin kültürel ürünlerini paylaşarak onları çokkültürlülük idealleriyle tanıştırmak için yaygın olarak kullanılır. Bu tür kültürel ürünlere örnek olarak halk hikayeleri verilebilir. Bu bağlamda, hikayeler bilgiyi aktarmak için pedagojik bir araç oluşturmaktadır.

Eğlendirerek eğitim, müfredatın bir parçası olabileceği gibi müfredat dışında, ders dışı etkinliklerde de gerçekleştirilebilir. Magos (2018), bir eylem-araştırma makalesinde, okul sonrası bir etkinliğe katılan Yunan çocukların, öğretmen-araştırmacının rehberliğinde Türk halk masallarını okuyup tartıştığı böyle bir örnek sunmaktadır. Bu eğitsel etkinlik, Türklerin 'düşman bir Öteki' olarak anlatılmasına meydan okumak amacıyla çocuklara Türk kültürünün çeşitli yönlerini tanıtmayı amaçlamıştır.

Eğlendirici eğitim, okul veya okul sonrası eğitimin sınırlarını aşan başka biçimler de alabilir. Bu durumlar, çoğunluk gruplarını ilişkilendirilebilir dış grup karakterlerine maruz bırakan TV şovlarını içeren popüler kültürü (Murrar & Brauer, 2018; 2019) ya da grup çatışmalarına katılan grupları olumlu grup ilişkisi örneklerine maruz bırakan radyo ve TV şovlarını (örneğin, Bilali, 2022; Green ve diğerleri, 2020; Paluck & Green, 2009) kapsayabilir. Muhtemelen bunun sosyal medya kullanımı gibi daha çağdaş yolları da vardır ve bunlar yukarıdan aşağıya müdahalelerden ziyade aşağıdan yukarıya, bireysel düzeydeki girişimler olacaktır ve potansiyel olarak tamamen farklı bir kategori olarak kabul edilebilir.

Eğlendirerek eğitimin ardındaki fikir, biçimi ne olursa olsun, eğlence ürünü olan hikayelerin hassas konular hakkında bilgi iletmenin veya gruplar arası ilişkilerin nasıl olması gerektiği (uyumlu) hakkında kuralcı mesajlar iletme için araç olarak kullanılabilir. Bu tür bilgi ve kuralcı mesajlar elbette dirençle karşılaşabilir. Kural koyucu mesajlar da dahil olmak üzere hassas bilgilerin hikaye anlatımıyla iletilmesinin avantajı, bunların karşıt mesajlarına karşı bir şekilde bağımsızlık kazanmasıdır. Bu, hikayelerin de açıkça tehlikesidir; karşı mesajlara dirençli oldukları için tek, itiraz edilmeyen bir hikayenin, baskın bir anlatının yayılmasına kolayca katkıda bulunabilirler (Frank, 2010).

Hikaye oluşturma/üretim:

Mevcut hikayelerin yeniden yazılması

Hikayelerin yeniden yazılması, mevcut hikayelerin, gruplar arası ilişkileri engelleyebilecek veya sosyal dışlanmanın meşrulaştırılmasına ve ilerlemesine katkıda bulunabilecek olumsuz stereotiplerin

işlevsiz normlarının yayılmasına nasıl hizmet edebileceğini belirleme alıştırmaları olarak görülebilir. Hajisoteriou ve diğerleri (2022) çocukların, Mavris'in (Blacky) derisinin rengini değiştirmesine yardımcı olacak tanrıyı bulma arayışını konu alan, kendi kültürlerinden kasıtlı olarak seçilmiş bir halk hikayesi ile ilgilenmelerini sağlamıştır. Tahmin edilebileceği gibi, özellikle ırkla ilgili bir dizi stereotip içeren hikaye, çocukların işbirlikçi bir şekilde etkileşime girdiği kültürel bir ürün haline gelmiştir. Yazarlar, işbirliğine dayalı hikaye anlatımı ve hikaye üretiminden yararlanan ve günün sonunda çocukların hikayeye farklı bir son üretme, daha iyi, sosyal açıdan daha adil bir hikaye anlatma hedefiyle görevlendirildikleri atölye çalışmalarını rapor etmektedir.

Egemen anlatıları bozan hikayeler üretmek

Garagozov ve Gadirova (2019), hikaye üretiminin çatışmayı yayan anlatılara meydan okumak için nasıl kullanılabileceğine ilişkin bir dizi farklı yaklaşım ortaya koymuştur. Bunlar: (a) tarih ders kitaplarına özgü olan ve tarihi bir olayın birden fazla versiyonunu sunmakla ilgili olan çok perspektifli yol (Fritzsche, 2001); (b) köprü oluşturan anlatı kavramı (Pappe, 2006); bu kavram, tipik olarak çatışmaya katkıda bulunan ulusal tarih anlatısının önemini azaltır ve bunun yerine kültürel ve sosyal yaşamda bulunabilen gruplar arası ortaklıkları vurgular.; (c) kişisel hikaye anlatma yolu (Bar-On ve Kassem, 2004), ulusal anlatıları azaltmayı ve diğerinin acısına maruz kalarak şefkati, bakış açısı edinmeyi/empatiyi ve güveni artırma amacıyla (çatışma) travmasının kişisel hikayelerine vurgu yapmayı amaçlar; ve (d) ilerleyen anlatı dönüşümleri modeli (Garagozov, 2012), tarih ders kitaplarından, kültürel/sosyal tarihten veya çatışmanın diğer tarafı tarafından daha kolay benimsenebilecek kişisel hikayelerden derlenen anlatılara dayanması bakımından geri kalanların bir kombinasyonunu oluşturur.

Yapıcı hikâye anlatımı (Senehi, 2002)

Hikâye inşası/üretiminin bu alt kategorisi, kültürel üretimin, özellikle de hikâye anlatımının toplumsal çatışma süreçlerindeki rolünü incelemektedir. Hikaye anlatımının çatışma çözümü, barış yapma ve barış inşası için önemli olabileceği iki yol vardır. Kültürel anlatılar, gruptaki herkesin kabul ettiği bilgiyi kodladığından, anlatı gücüne sahiptirler bu nedenle harekete geçebilir, paradigma değişikliğini davet edebilirler(Raheja & Gold, 1994). İkincisi, özel bir ekipman veya eğitim gerektirmediği için hikaye anlatımı teknik ve entelektüel olarak erişilebilir ve dolayısıyla potansiyel olarak güçlendiricidir.

Yapıcı hikaye anlatımı kapsayıcıdır ve işbirliğine dayalı gücü ve karşılıklı tanımayı teşvik eder; açıklık, diyalog ve içgörü için fırsatlar yaratır; sorunları bilince çıkarmanın bir aracıdır ve bir direniş aracıdır. Bu tür hikâye anlatımı anlayış ve farkındalık yaratır ve sesin yükselmesini sağlar. Yapıcı hikâye anlatıcılığına örnek olarak, ezilen topluluklar arasında uygulanan hikâye anlatıcılığı verilebilir; böylece gizli kalmış meseleler ortaya çıkarılarak ve kişisel olan paylaşarak politik hale getirilir.

Yaşam deneyiminin sözlü anlatımı olarak hikaye anlatımı, Birinci Dünya gazeteciliği, akademisi ve edebiyatının "otoriter" söyleminden dışlanan tüm gruplara direniş sesi vermiştir. Bazen çatışma konuları etrafında sessizlik veya bilgisizlik söz konusudur. Belirli bir zor durumu ya da bir dizi deneyimi paylaşan gruplar, hikayelerini paylaşarak gerçek anlamda bir topluluk ve bilgi tabanı oluşturabilir (Plummer, 1995).

Bu tür bir topluluk inşası, bireyleri ve grupları daha önce gizli kalmış sorunları ele almaları için güçlendirmenin bir yoludur. Örneğin 1960'larda, küçük bilinç yükseltme grupları aracılığıyla, orta sınıf

beyaz kadınlar bireysel deneyimlerinin kendilerine özgü olmadığını, başkaları tarafından paylaşıldığını ve sosyal faktörler tarafından önemli şekillerde değiştirildiğini fark ettiler. Kadınlar kendilerini ortak bir mücadele içinde gördüler ve siyasi ve sosyal değişim için harekete geçebildiler. Bu tür bir süreçte, kişisel hikaye siyasi hikayeye dönüşür. Bu da grupların kendileri, birbirleri ve dünya hakkındaki düşüncelerini değiştirebilir.

Çatışma ortamlarında kültürel değişim (güvenli bir ortamda Ötekine maruz kalma)

Gruplar arası ilişkiler alanında, özellikle uzun süreli çözümsüz çatışmalarda, hikâye üretimi bakış açısı kazandırma amacıyla kullanılabilir. Çünkü bir hikâyeyi dinleme süreci, anlatıcının yerine geçmeyi içerir ve hikâyeler kültürler arasında iyi bir şekilde aktarılabilir. İnsanlar, kültürel ayrımlara ve toplumsal çatışmalara rağmen birbirlerinin hikâyelerini dinlediğinde, karşılıklı tanıma teşvik edilir.

Karşılıklı tanıma, bir tarafın diğer tarafı özünde kendisiyle aynı olarak kabul ettiği evrenselleştirici bir görüşe atıfta bulunmaz. Aslında, ortak bir insanlık iddiası, farklılıkları baskın prototiplere tabi kılan asimilasyoncu bir pozisyonu rasyonalize edebilir (West, 1990). Karşılıklı tanıma kavramı daha ziyade tarafların diyaloga girme konusundaki istekli olma durumunu kapsar. Bu, farklılıkları ifade etme ve inceleme çabasını da içermelidir. Kültürel farklılık sınırları ötesinde anlayış geliştirmek hiçbir zaman tam veya sorunsuz olmasa da, güvene dayalı ilişkilerin tüm tarafların diğerinin itibarını ve deneyimlerini tanıma arzusunu gerektirdiği görülmektedir. Uzun süredir devam eden toplumlar arası çatışmalar söz konusu olduğunda, ortak bir tarihsel anlatı geliştirmek çatışmalar arasında köprü kurmak ve farklılıkları yok etmeden kapsayan ortak bir kimlik geliştirmek için bir araç olabilir (Kelman, 1998).

Dan Bar-On ve diğerleri (2000), farklı kesimlerden insanları “Güvenmek ve Düşünmek” adlı seminerlerde bir araya getirerek, kişisel deneyimlerini paylaşmalarını ve diğerlerinin deneyimlerini dinlemelerini sağlamıştır. Bu seminerlere ilişkin değerlendirmelerde, hikâye anlatımının değeri şu alıntıda olduğu gibi vurgulanmıştır: “Öteki'nin hikayelerini duymak ve onların acı ve sıkıntıları hakkında daha fazla şey öğrenmek, üzerimde derin bir etki bıraktı. Hikaye anlatımı ve TRT grubunun diğerlerine gösterdiği özen, destek, güvenlik ve koruma, içimi dökmeyi ve güvenmeyi kolaylaştırdı.”

Halk masallarının özel durumu

Halk hikayeleri, daha iyi gruplar arası ilişkilerin teşvik edilmesi için önemli olan olanaklara sahip özel bir hikaye türüdür. Bu bölümde bunları belgeleyen literatürden destek alarak ana hatlarıyla açıklıyoruz. Bununla birlikte, halk masallarının tam da doğaları gereği ortaya çıkardığı tehlikeler de vardır ve dikkatli olunması için bunları da paylaşıyoruz. Bu bölümde de örneklediğimiz gibi, halk hikayeleri, belirli bir kültüre açılan bir pencere olarak kullanıldığında ve o kültürün tartışmasız ürünleri olduğu varsayıldığında, mülkiyetle ilgili tartışmalara açık hale gelir ve bu durum geri tepkilere neden olabilir. Son olarak, giderek dijitalleşen bir dünyada, canlı bir izleyici kitlesiyle yapılan sözlü hikâye anlatımı yavaş yavaş yok olmaktadır. Bu bölümü, bu durumun beraberinde getirdiği zorlukları ele alarak tamamlıyoruz.

Olanaklar

Daha önce de belirtildiği gibi, gruplar arası ilişkileri daha olumlu hale getirmek için kullanılan hikayelere örnek olarak halk hikayeleri, ağırlıklı olarak resmi ya da gayri resmi eğitimde, çocuklara

farklı kültürleri bu kültürlerin kültürel ürünleri aracılığıyla tanıtmak için kullanılmıştır. Bu da söz konusu kültürler hakkındaki bilginin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

Önceki literatür, halk masallarının aşağıdaki olanaklarını tanımlamıştır:

- Evrensel değerlerin tanımlanması: Halk hikayeleri aracılığıyla çocuklar, grup aidiyetlerinden bağımsız olarak insanların ortak kaderine maruz kalarak evrensel ahlaki değerleri tanımayı öğrenebilirler (örneğin halk hikayeleri hareketliliği). Magos'a (2018) göre, "Halk hikayesi motiflerinin evrenselliğini ve zamansızlığını fark eden çocuklar, etnik, dini veya dil farklılıklarının ötesinde ve bunlara rağmen insan yaşamının ortak özelliklerini ve ortak yolculuğunu anlayabilirler." (p.29).
- Benzerlikler ve farklılıklar üzerine düşünme: Elbaz-Luwisch (2001) halk masallarını bir "kültürel pasaport" (s. 81) ve dolayısıyla kültürel sınırları aşma aracı olarak görür. Diğer kültürel çerçevelerle temas, doğal olarak Öteki ile Benlik arasındaki benzerlik ve farklılıkların izini sürmek için karşılaştırmalara yol açabilir.
- Empati: Halk hikayeleri aracılığıyla okuyucular/dinleyiciler, kahramanların karşılaştığı ahlaki ikilemlere maruz kalırlar ve böylece kahramanların seçimleri hakkında, bunlar ne olursa olsun, yargıda bulunma şeklinde hikayeye katkıda bulunmaya/katılım göstermeye davet edilirler (Magos, 2018). Bunu yapmak için izleyicinin kahramanların yerine geçmesi gerekir. Bu, kişinin kendi grubunun üyesi olmayan birine karşı uyguladığı empati ve perspektif alma eğitimini oluşturur.
- Kalıp yargılar ve ayrımcılıkla mücadele: Amour'a (2003) göre halk masallarının ırk, din ve cinsiyet kalıp yargıları içermesi, izleyicilerin (eğitsel bağlamda çocukların) önyargı, eşitsizlik ve adaletsizlik ile ilgilenmesi (incelemesi ve sorgulaması) ve bunları sorgulaması için bir fırsat oluşturabilir. Angelides ve Panaou (2012) da benzer bir noktaya değinerek öğretmenlerin, öğrencileri 'farklılık' karşısındaki duruşlarını analiz etmeye ve tartışmaya teşvik etmek için halk hikayelerini kullanabileceklerini ve çok kültürlü toplumlardaki sosyal adalet deneyimleri ile hikayeler arasında bağlantı kurabileceklerini öne sürmektedir.

Halk hikayelerinin tehlikeleri

Kişinin kendi veya diğer grupların halk hikayelerine maruz kalmasının çeşitli faydaları olmasına rağmen, halk masallarını öteki hakkında bilgi edinmenin bir yolu olarak kullanmanın tehlikeleri de vardır. Aşağıda bu tehlikelerden bazılarını özetliyoruz.

- **Basmakalıp grup imajlarının ve olumsuz inançların pekiştirilmesi:** Aynı şekilde, eğlendirerek eğitim bağlamında yapılan rehberli bir keşfin, bir grubun hikayeleri aracılığıyla onlar hakkındaki kalıpyargıları sorgulamak için bir yol oluşturabilmesi gibi, hikayeler de izleyicinin tamamen kendi başına onları tüketmesine bırakıldığı durumlarda ters etki yaratabilir. Bunun nedeni, halk masallarının genellikle geri kalmış olarak değerlendirilebilecek görüşler içermesidir (ana karakterin siyah olarak adlandırıldığı ve derisinin rengini değiştirmeye yardımcı olması için Tanrı'yı aradığı Kıbrıs Rum halk masalını düşünün). Bu nedenle, bu tür masallara maruz kalmak, onları paylaşan gruba yönelik olumsuz bir değerlendirmeye katkıda bulunabilir. Dahası, halk hikayelerinin kahramanları genellikle oldukça basit, çoğu zaman karikatürize ve abartılı karakterlerdir, bu da bir kültürün ince ayrıntılardan çok stereotipik imgelerini örnekler. Bu da stereotip oluşumuna veya

pekiştirilmesine katkıda bulunabilir. Bu nedenlerle halk hikayeleri, bir topluluk içindeki ve dışındaki bir insan grubuna yönelik şiddeti haklı göstermek için kolaylıkla kötüye kullanılabilir (Malimabe-Ramagoshi et al., 2007). Bu, özellikle çoğunluk kültürel gruplardan gelen çocuklara, marjinal gruplarla ilgili hikayeler öğretildiğinde önemlidir.

- **Bilgi yanılması ve tek hikaye tehlikesi:** Bir kültür hakkında zengin bilgiler aktaran hikayelere maruz kalmak, diğer gruplar ve kültürleri hakkında yanlış bir bilgi hissi sağlayabilir (see de Bruijn, 2019). Ayrıca, eğitim programlarına dahil edilen kültürel ötekinin hikayeleri genellikle erişilebilirliğe dayalı olarak seçilir: yayımlanmış halk hikayeleri koleksiyonlarında bulunan hikayelerin bu tür programlar için seçilme olasılığı daha yüksektir (ibid.). Ancak, bu tür koleksiyonlar genellikle kültürel çoğunluğun üyeleri tarafından oluşturulmaktadır, dolayısıyla yeterince çeşitli değildir. Bu, Adichie'nin "tek bir hikayenin tehlikesi" olarak adlandırdığı kültürel ötekinin stereotipik ve önyargılı bir tasviri durumuna yol açabilir (Adichie, 2009). Böylece, çocuklar kültürlerarası duyarlılıklarını güçlendirmek yerine, kültürel dış grubun özcü bir temsilini kolayca inşa edebilirler.

Mülkiyet sorunları

Kültürel pratikler ve eserler grup kimliğinin önemli işaretleridir, bu da gruplar arası ilişkilerde, özellikle de ilişkiler zaten kırılırsa, bunlar üzerindeki mülkiyeti hassas bir konu haline getirir. 2003 tarihli "Bu Şarkı Kimin" adlı belgeselde yazar, Sırp, Bulgar, Boşnak, Yunan ve Türk olduğu iddia edilen bir halk şarkısının izini sürmektedir. Aynı şarkı biraz farklı düzenlemelerle tüm bu Balkan ülkelerinin kültürel mirasında yer almaktadır. Dünyanın diğer ucunda, Küba'dan gelen ve artık dünyaca ünlü olan "Guantanamera" şarkısının kime ait olduğu konusunda, daha resmi olsa da, benzer bir hukuki ihtilaf vardır (Manuel, 2006).

Diğer kültürel eserler üzerinde de sahiplik iddialarının yarıştığı örnekler vardır: Kaschl'a (2003) göre, geleneksel bir Arap dansı olan dabkeh, yeni kurulan İsrail devletinin tanımlayıcı bir unsuru olan debkah'a dönüştürülmüştür. Bu durum yanıtızsız kalmamıştır: Filistinliler, dabke'yi özellikle Filistin'e özgü bir kültürel pratik olarak icra etmeye başlamış, böylece bölgedeki gergin etnik ilişkilerde varlıklarını yeniden teyit etmenin bir yolunu bulmuşlardır.

Kültürel pratikler üzerindeki mücadeleler kurumsallaştırılabilir ve eğitim politikalarına ve nüfus düzeyindeki önlemlere dönüştürülebilir. Örneğin Kuzey İrlanda'da, Gaeltacht dilini konuşanların sayısı azalmaya devam ederken, Gaeltacht'ı İrlandalı etnik kimliğinin özsel bir göstergesi olarak korunmasına yönelik kurumsallaşmış çabalar bulunmaktadır (McCubbin, 2010; O'Rourke, 2011). Bask dilini korumak için uygulanan benzer, ancak daha başarılı eğitim ve idari politikalar da belgelenmiştir (Arzoz, 2015).

Halk şarkıları, danslar ve hatta dil pratiklerine benzer şekilde, halk hikayeleri de genellikle yerli veya azınlık gruplara ait olarak algılanır (Noyes, 2006). Somut olmayan kültürel mirasın bir parçasını oluştururlar ve bu nedenle topluluk üyeleri tarafından sürekli olarak yeniden yaratılır ve değiştirilirler (UNESCO, 2003). Bu nedenle, halk masalları 19. yüzyılda ulusal kimlik inşasının önemli bir parçasıydı (Xue, 2022) ve günümüzde de toplulukların kolektif kimliğinin ve kültürel sermayesinin önemli bir parçası olmaya devam etmektedir (Noyes, 2006). Gösterilen tüm karışıklıklar göz önünde bulundurulduğunda, bir topluluğun bir halk masalını sahiplenmesi, diğer toplulukların da

sahiplenemeyeceği anlamına gelmez. Aynı veya benzer halk masalı, kolektif kimlik için merkezi olarak algılsa bile, farklı gruplar arasında paylaşılabilir.

Günümüzde halk masalları: canlı ama farklı

Yeni kentsel ortamların yükselişi halk masallarının kültürel bağlamını değiştirmiştir. Halk hikâyeleri ve hikâye anlatıcılığı, giderek modernleşen ve dijitalleşen dünyamızda yavaş yavaş yok olmaktadır. Kentleşmenin yaygınlaşması ve hızlı sosyo-demografik değişimler, modern halk hikâyeciliği için yeni zorluklar yaratmaktadır. Hikaye anlatıcılığı daha dijital bir formata bürünerek anlatıcı ve dinleyici arasındaki dinamiği değiştirmiştir.

De Fina ve Perrino (2019), Dijital Dünyada Hikâye Anlatıcılığı başlıklı makalelerinde, günümüzde hikâye anlatıcılığı geleneğinde karşılaşılan beş temel zorluğa dikkat çekmektedir: (i) hikayelerin sözlü formatlardan dijital formatlara yeniden bağlamsallaştırılması ve dönüştürülmesi; (ii) anlatıcı ve dinleyicinin internet aracılığıyla sağlanan anonimliği; (iii) anlatıcı ve dinleyici arasındaki dinamiğin değişmesinin yarattığı gerilimler; (iv) günümüzde dinleyicinin hikayeye katılabileceği farklı yapılar ve son olarak (v) dijitalleşen bir dünyada giderek daha karmaşık hale gelen masalların yazarlığı ve sahipliği meselesi. Bu yeni formatları kullanarak ve mevcut sosyal ve jeopolitik bağlamlar içinde folklor yaratmak zor bir görevdir.

Dahası, hikaye anlatımının baskı altına alınması, kimliği silmek için önceden planlanmış bir yöntem olarak da gerçekleşebilir. Örneğin, 1970'lerde Kızıl Kmer rejimi sırasında Kamboçya folkloru ve kültürünün silinmesi sistematik bir şekilde gerçekleştirilmiş ve hükümet kontrolündeki bir sosyal yapıya yer açmak için geçmiş kültürel kimlikle her türlü bağı ortadan kaldırmanın anahtarı olmuştur (Spagnoli vd., 2003). Belirli sosyal grupların bir araya gelmesini ve paylaşımında bulunmasını engellemek, sosyal kimliklerini zayıflatır ve halk hikayesi anlatıcılığının sürekli ve değişken sürecini durdurur.

Ancak bu, hikaye anlatımının artık canlı olmadığı anlamına gelmiyor. Yeni hikaye anlatıcıları farklı hikaye anlatma tarzları ve yöntemleri benimser ve genellikle yeni kentsel ortamlara uygun formatlara yeniden adapte olmaya çalışırlar. Günümüzde folklorun başlıca koruyucuları kütüphaneciler, yaşlılar, dini/toplumsal liderler ve sanatçılardır (MacDonald et al., 1999).

DigiFolk için çıkarılacak dersler

DigiFolk, halk masallarını sivil bir bağlamda yaşayan marjinalleştirilmiş topluluklara açılan bir pencere olarak kullanır ve temel amacı, kültürel grupların farklılık gösterdiği önemli yollardan ödün vermeden ortak insanlık fikrini teşvik edecek şekilde diğer grupların bu topluluklar hakkındaki bilgilerini iletmeaktır. Kültürel ötekilerin hikayelerine maruz kalmak, empatiyi ve bakış açısı geliştirmeyi teşvik ederek önyargının azaltılmasına da katkıda bulunabilir. Literatürde de belgelediği üzere halk hikayeleri, gruplar arası tüm olumlu sonuçları geliştirme potansiyeline sahip hikayelerdir. Ancak, tehlikeler ve zorluklar da vardır; bu bölümde, üzerinde durulacak iki temel konuyu belirliyoruz ve DigiFolk'un bunlarla nasıl başa çıkabileceğini tartışıyoruz.

İlk zorluk, farklı bir kültüre ait masallara yalnızca maruz kalmanın, rehberli bir tanıtımın aksine, olumsuz stereotiplerin oluşumuna veya pekişmesine katkıda bulunabileceği gerçeğiyle ilgilidir. DigiFolk'ta, marjinalleşmiş toplulukların masallarını bir müfredat çerçevesine oturtmadan, dolayısıyla

herhangi bir aracı veya yönlendirici olmaksızın paylaşmayı hedefliyoruz. Bu bağlamda, stereotipleri güçlendirme tehlikesi gerçektir ve denetlenemez.

İkinci zorluk, yukarıdaki ilgili bölümde sunulduğu gibi özgünlük ve sahiplik konularıyla ilgilidir. DigiFolk, daha önce kaydedilmemiş ve dolayısıyla belirli bir grubun hikayeleri olarak 'etiketlenmemiş' hikayeleri toplamayı amaçlamaktadır. O halde topladığımız hikayelerin bu gruba ait gerçek hikayeler olduğunu nasıl bileceğiz?

Bizim görüşümüze göre, bu zorluklar ağırlıklı olarak hikayelerin nasıl toplandığı, düzenlendiği ve paylaşıldığı ile ilgili metodolojik zorluklardır. Bu zorlukların her ikisinin de üstesinden gelmenin bir yolunun, hikaye toplama aşamasında hikayenin arkasındaki hikayeyi kaydetmek ve daha sonra bu bilginin hikayelerin küratörlüğünün ve dijitalleştirilmesinin bir parçası olmasını sağlamak olduğunu düşünüyoruz.

Hikayenin arkasındaki hikayenin yapabileceği şey, hikayeyi nitelendirmektir ki bu da şu şekilde olabilir: (i) abartılı bir kahramanı, stereotipleştirmeye katkıda bulunabilecek özelliklerine işaret ederek ve bu özelliklerin nasıl ortaya çıktığını açıklayarak insancılaştırmak; (ii) hikayenin ne zaman ve kime anlatıldığına dair bir bağlam sağlayarak hikayeyi paylaşan topluluk hakkında olumsuz inançların oluşmasını engellemek (iii) hikayenin, kendi gruplarının tarihsel olarak etkileşimde bulunduğu diğer kültürel gruplarda nasıl farklı versiyonlarda var olabileceğini kabul etmek; (iv) bu hikayenin, onu paylaşan grup için neden önemli olduğuna işaret ederek grubun temel değerlerini vurgulamak.

Hikayenin arkasındaki hikayenin dijital teknoloji kullanılarak sunulabileceğine inanıyoruz. Bu da şu anlama gelir: Dijital dünya, beraberinde getirdiği zorlukların yanı sıra, bu proje kapsamında paylaşılan hikayelerin nüanslandırılması için fırsatlar da sunabilir.

References

- Anderson, R. W. (1999). Religious Storytelling in Japan. In M. R. MacDonald (Ed.), *Traditional storytelling today: An international sourcebook* (pp. 114-118). Fitzroy Dearborn.
- Adichie CN (2009, July). The danger of a single story [Video file]. Available from: https://www.ted.com/talks/chimamanda_adichie_the_danger_of_a_single_story
- Amour, M. (2003) Connecting children's stories to children's literature: Meeting diversity needs, *Early Childhood Educational Journal*, 31(1), 47–51.
- Angelides, P. & Panaou, P. (Ed.). (2012). *European mobility folktales: A collection of traditional stories with travelling characters*. University of Nicosia.
- Arzoz, X. (2015). The Impact of Language Policy on Language Revitalization: The Case of the Basque Language. *Cultural and Linguistic Minorities in the Russian Federation and the European Union. Comparative Studies on Equality and Diversity*, 315-334.
- Azunonye, C. (1999). The Dogon Creation Story. In M. R. MacDonald (Ed.), *Traditional storytelling today: An international sourcebook* (pp. 41-53). Fitzroy Dearborn.
- Bar-On, D., & Kassem, F. (2004). Storytelling as a way to work through intractable conflicts: The German-Jewish experience and its relevance to the Palestinian-Israeli context. *Journal of social Issues*, 60(2), 289-306. <https://doi.org/10.1111/j.0022-4537.2004.00112.x>
- Bar-On, D., Kutz, S., & Wegner, D. (Eds.). (2000). *Bridging the gap: Storytelling as a way to work through political and collective hostilities*. Koerber Foundation.
- Bilali, R., & Vollhardt, J. R. (2013). Priming effects of a reconciliation radio drama on historical perspective-taking in the aftermath of mass violence in Rwanda. *Journal of Experimental Social Psychology*, 49(1), 144-151. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2012.08.011>
- Bilali, R. (2022). Fighting violent extremism with narrative intervention: Evidence from a field experiment in West Africa. *Psychological science*, 33(2), 184-195. <https://doi.org/10.1177/09567976211031895>
- Braid, D. (1999). Our Stories Are Not Just for Entertainment: Lives and Stories Among the Travelling People of Scotland. In M. R. MacDonald (Ed.), *Traditional storytelling today: An international sourcebook* (pp. 301-309). Fitzroy Dearborn.
- Bruner, J. (1991). The narrative construction of reality. *Critical inquiry*, 18(1), 1-21.
- Brutschy, S. & Zachary, D. (2014). Marginalized Communities. In A. C. Michalos (Ed.), *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research* (pp. 3771–3776). Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-007-0753-5_1725
- de Bruijn, A. (2019). From representation to participation: Rethinking the intercultural educational approach to folktales. *Children's Literature in Education*, 50(3), 315-332. <https://doi.org/10.1007/s10583-017-9330-x>
- De Fina, A., & Perrino, S. (2019). Introduction. Storytelling in the Digital World. In A. De Fina & S. Perrino (Eds.) *Storytelling in the Digital World* (pp. 1–8). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/bct.104.01def>
- Elbaz-Luwisch, F (2001). Personal Story as Passport: Storytelling in Border Pedagogy. *Teacher Education*, 21 (1), pp. 81–101.
- Falconi, E., & Graber, K. E. (2019). *Storytelling as narrative practice: Ethnographic approaches to the tales we tell*. Brill.
- Frank, A.W. (2010). *Letting stories breathe: a socio-narratology*. University of Chicago Press.

- Fritzsche, P. (2001). The case of modern memory. *Journal of Modern History*, 73, 87–117. <https://doi.org/10.1086/319880>
- Garagozov, R. (2012). Do woes unite foes? Interplay of narratives, memory, emotions and attitudes in the Karabakh conflict. *Dynamics of Asymmetric Conflict*, 5, 116–135. <https://doi.org/10.1080/17467586.2012.742954>
- Garagozov, R. & Gadirova, R. (2019). Narrative intervention in interethnic conflict. *Political Psychology*, 40(3), 449-465. <https://doi.org/10.1111/pops.12531>
- Green, E. G., Visintin, E. P., Sarrasin, O., & Hewstone, M. (2020). When integration policies shape the impact of intergroup contact on threat perceptions: a multilevel study across 20 European countries. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(3), 631-648. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1550159>
- Greitemeyer, T. (2011). Effects of prosocial media on social behavior: When and why does media exposure affect helping and aggression? *Current Directions in Psychological Science*, 20(4), 251-255.
- Hajisoteriou, C., Panaou, P., & Angelides, P. (2022). Empowering children to speak up and act on social justice issues: The use of folktales and collaborative storytelling as tools of social imagination. *British Educational Research Journal*, 48(2), 253-271.
- Kaschl, E. (2003). *Dance and authenticity in Israel and Palestine: Performing the nation*. Brill.
- Kelman, Herbert C. (1998). Interactive Problem Solving: An Approach to Conflict Resolution and Its Application in the Middle East. *PS: Political Science & Politics*, 31(2), 190–198. doi:10.1017/s1049096500054238
- MacDonald, M. R. (1999). Fifty Functions of Storytelling. In M. R. MacDonald (Ed.), *Traditional storytelling today: An international sourcebook* (pp. 408-415). Fitzroy Dearborn.
- Magos, K. (2018). "The Neighbor's Folktales": Developing Intercultural Competence through Folktales and Stories. *Bookbird: A Journal of International Children's Literature*, 56(2), 28-34.
- Malimabe-Ramagoshi, R. M., Maree, J. G., Alexander, D., & Molepo, M. M. (2007). Child abuse in Setswana folktales. *Early child development and care*, 177(4), 433-448.
- Manuel, P. (2006). The saga of a song: authorship and ownership in the case of "Guantanamo". *Latin American Music Review/Revista de Música Latinoamericana*, 27(2), 121-147.
- Mar, R. A., & Oatley, K. (2008). The function of fiction is the abstraction and simulation of social experience. *Perspectives on Psychological Science*, 3(3), 173–192. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6924.2008.00073.x>
- McCubbin, J. (2010). Irish-language policy in a multiethnic state: competing discourses on ethnocultural membership and language ownership. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 31(5), 457-478.
- Muhawi, I. (1999). Storytelling in Palestine. In M. R. MacDonald (Ed.), *Traditional storytelling today: An international sourcebook* (pp. 344-347). Fitzroy Dearborn.
- Murrar S., Brauer M. (2018). Entertainment-education effectively reduces prejudice. *Grounoyesp Processes & Intergroup Relations*, 21, 1053–1077. doi:[10.1177/1368430216682350](https://doi.org/10.1177/1368430216682350)
- Murrar, S., & Brauer, M. (2019). Overcoming Resistance to Change: Using Narratives to Create More Positive Intergroup Attitudes. *Current Directions in Psychological Science*, 28(2), 164-169. doi:[10.1177/0963721418818552](https://doi.org/10.1177/0963721418818552)

- Neumann, S. (1999). Traditional Storytelling Today in the East of Northern Germany. In M. R. MacDonald (Ed.), *Traditional storytelling today: An international sourcebook* (pp. 234-238). Fitzroy Dearborn.
- Noyes, D. (2006). The Judgment of Solomon: Global Protections for Tradition and the Problem of Community Ownership. *Cultural Analysis*, 5(2006), 27-56.
- Ochs, E., & Capps, L. (1996). Narrating the self. *Annual Review of Anthropology*, 25(1), 19–43. <https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.25.1.19>
- O'Rourke, B. (2011). Whose language is it? Struggles for language ownership in an Irish language classroom. *Journal of Language, Identity & Education*, 10(5), 327-345.
- Paluck, E. L., & Green, D. P. (2009). Prejudice reduction: What works? A review and assessment of research and practice. *Annual review of psychology*, 60, 339-367. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.60.110707.163607>
- Pappe, I. (2006). The bridging narrative concept. *Israeli and Palestinian narratives of conflict: history's double helix*, 194-204.
- Plummer, K. (1995). *Telling sexual stories: Power, change, and social worlds*. Psychology Press.
- Raheja, G. G., & Gold, A. G. (1994). *Listen to the heron's words: reimagining gender and kinship in North India*. Univ of California Press.
- Senehi, J. (2002). Constructive storytelling: A peace process. *Peace and Conflict Studies*, 9(2), 41-63.
- Sokoli, R. (1999). The Albanian World in the Folk Teller's Stories. In M. R. MacDonald (Ed.), *Traditional storytelling today: An international sourcebook* (pp. 181-184). Fitzroy Dearborn.
- Spagnoli, C., Cox, A. M., & Albert, D. H. (2003). On the Trail of Judge Rabbit: Sharing Tales from Cambodian Refugees. In *The healing heart--communities: Storytelling to build strong and healthy communities* (pp. 1–19). essay, New Society Publishers.
- Sturm, B. (1999). An Analysis of Five Interviews with Storylisteners to Determine How They Perceive the Listening Experience. In M. R. MacDonald (Ed.), *Traditional storytelling today: An international sourcebook* (pp. 563-571). Fitzroy Dearborn.
- Sturm (1999). The Enchanted Imagination: Storytelling's Power to Entrance Listeners. *School Library Media Research*, 2(6), 1-21.
- UNESCO. 2003. Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. Paris, 17 October. <https://ich.unesco.org/en/convention>
- Valentine, K. B. & Valentine, E. (1999). Storytelling in Spanish Galicia. In M. R. MacDonald (Ed.), *Traditional storytelling today: An international sourcebook* (pp. 230-233). Fitzroy Dearborn.
- West, C. (1990). The New Cultural Politics of Difference. In Russell, F. et al. (Eds.), *Out There: Marginalization and Contemporary Cultures*. MIT Press.
- White, L. (1999). Basque Storytelling and the Living Oral Tradition. In M. R. MacDonald (Ed.), *Traditional storytelling today: An international sourcebook* (pp. 185-189). Fitzroy Dearborn.
- Xue, M. M. (2022). Folklore. In *Encyclopedia of Violence, Peace, and Conflict, Third Edition*. Academic Press.

Co-funded by the
European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.
[Project Number: 2022-1-NL01-KA220-HED-000090175]